

Pakolaislasten perheenyhdistämisoikeuden toteutuminen käytännössä – Paasitorni 26.11.2008

Round table –keskustelun päätelmät

Päivän aikana todettiin, että perheenyhdistämistilanne on yksittäisten perheiden kannalta muodostunut jo kohtuuttomaksi. Tämä koskee sekä perheenyhdistämisen menettelyiden sujuvuutta, kestoa että oikeusturvaa. Resursoinnissa on suuri vaje.

Alaikäisten, huoltajaa vailla olevien turvapaikanhakijoiden määrät ovat nousseet moninkertaisiksi vuoden 2008 aikana. Majoitustilanteessa on puutteita: mm. siirtymiset keskukselta toiseen. Erityinen ongelma on pula edustajista ja varsinaisen edustajajärjestelmän puuttuminen.

Näissä päätelmissä on lueteltu keskeisiä haasteita ja sen jälkeen kehittämissuhteita tilanteen helpottamiseksi tavoitteena lapsen edun, hyvän hallinnon, inhimillisyyden sekä ihmisoikeuksien toteutuminen.

Määrät selvässä kasvussa – viranomaispalveluiden riittävyyden turvaaminen

- Turvapaikanhakijalasten määrän jyrkkä nousu lisää entisestään myös perheenyhdistämishakemuksia
- Perhesuhteiden monimutkaisuus, mm. enemmän kasvattilapsia, lisää pitkiä haastatteluita
- Akuutti tilanne pahin Addis Abeban edustustossa (900 tapausta jonossa), myös Damaskoksessa tilanne vaikeutunut
- MIGRIn, paikallispoliisin sekä Suomen ulkomaan edustustojen resurssien riittämättömyys johtaa haastatteluiden ja päätöksenteon viivästymiseen

Pääsy edustustoon joskus erittäin vaikeaa tai mahdotonta

- Ulkomaalaislaki edellyttää, että Suomen viranomaiset tekevät haastattelut edustustoissa (vrt. UlkL 64 §)
 - jonkin verran tehdään kirjeitse, mutta mm. kielikysymykset haaste-lastasta pyritään aina kuulemaan henkilökohtaisesti
- Perheen kannalta oleskelu haastatteluapaikkakunnalla voi olla taloudellisesti tai turvallisuussyistä mahdotonta
- Tilannetta vaikeuttavat pitkät matkat Suomen edustustoihin joissain maanosissa (etenkin Afrikan mantereella)

Perheenyhdistämismenettelyihin liittyviä muita ongelmakohtia

- Matkustusasiakirjojen puute voi vaikeuttaa luvan myöntämistä siinä tapauksessa, että matkustusasiakirjan puute estää siirtymistä oleskelumaasta siihen maahan, missä Suomen edustusto sijaitsee (jos viranomaiset edellyttävät, että perheside selvitetään haastattelemalla)
- Näyttövelvollisuuden vaatimukset voivat olla käytännössä kohtuuttomia ottaen huomioon henkilöiden haavoittuva asema
- Menettelyihin liittyvien prosessien ja asiakirjojen ymmärtämisen vaikeus
- Joidenkin lähtömaiden viranomaiset eivät myönnä maastalähtölupia

Turvapaikkavastaanoton tilanne

- Siirtymiset vastaanottoyksiköstä toiseen raskaita lapsille
- Kouluun pääsyssä viiveitä
- Yllättävien tilanteiden kriisivalmiudessa puutteita
- Edustajista iso puute, järjestelmällistä peruskoulutusta tai tiedotusta tehtävistä tarvitaan lisää, eivätkä edustajat ole järjestäytyneitä

Kuntapaikkojen pula

- Johtaa pitkään oleskeluun vastaanottokeskuksissa
- Myös perheenyhdistämisen toteutuminen voi viivästyä, kun kuntapaikkaa ei ole saatavilla tai jos kunnalla ei ole valmiutta esim. asunnon järjestämiseen

Kehittämisehdotuksia

Lisää resursseja edustustoihin

- Lisää yhteisiä haastattelumatkoja MIGRI + UM edustustoihin ja mahdollisuus tehdä haastatteluja muuallakin kuin Suomen edustustoissa
- Väliaikaisia haastattelijoina tilapäisratkaisuna
- Somalian-suomen kielen pysyvä tulkki/työntekijä edustustoon, koska omalla äidinkielellä hoidettuna monet väärinymmärrykset poistuisivat
- Tilapäinen apu: mahdollisen (MIGRI, SM/MO, UM, Raja) hankkeen kautta Addis Abeban edustustoon uusi yhdyshenkilö (EU:n ulkorajarahasto)

Lainsäädännön ja ohjeiden muutokset

- Muun kuin haastattelun kautta saatavan näytön mahdollisuuden lisääminen
- Laajentaa tahoja jotka tekevät haastatteluja (muut edustustot, UNHCR, IOM), keskustelun avaaminen EU-tasolla
- Edustustojen tekemien haastatteluiden merkityksen tarkistaminen
- Tulorajojen tarkistaminen alemmaksi ja inhimillisten tilanteiden huomioiminen nykyistä laajemmin, erityisesti kohtuullistaminen tilanteissa joissa paljon lapsia (ulkomaalaislain 39 §:ssä mahdollisuus poiketa poikkeuksellisesta syystä ja lapsen edun perusteella)

Selvitykset, tilastot

- Hallitusohjelman mukainen selvitys käynnistymässä SM:n maahanmuutto-osastolla koskien lapsen edun toteutumista turvapaikkamenettelyssä ja vastaanotossa -> prosessiin mukaan Paasitornin päätelmät
- Perheenyhdistämispäätösten tilastoinnin kehittäminen (UMA-rekisterin avulla)

Menettelyiden tehostaminen

- Turvapaikkamenettelyn nopeutuminen vaikuttaa myös perheenyhdistämisen toteutumiseen (sekä menettelyllinen että resursointikysymys)
- Ristiriitaisuuksien merkityksen uudelleenarviointi ensimmäisen vaiheen päätöksenteossa, etenkin jos perheside osoitettu

- Väliaikaisten matkustusasiakirjojen myöntäminen (laissez-passer asiakirjojen käyttö, jos ei ole omaa passia)

Dialogi yhteisöjen kanssa

- Dialogin avulla lisätään ymmärrystä menettelyiden merkityksestä, mikä helpottaa päätöksentekoprosessia turhien lisäselvitysten vähentyessä

Turvapaikkavastaanoton ja edustusjärjestelmän kehittäminen:

- Kotouttamislain kokonaisuudistuksen yhteydessä selkeämmät säädökset turvapaikanhakijoiden vastaanottoon, käynnistyy 2009
- Edustajajärjestelmän rakenteiden kehittäminen: tiedottaminen järjestelmästä, koulutus (valmisteilla nettikoulutusjärjestelmä), tiedottaminen ohjeistuksista suoraan edustajille (esim. turvapaikka- ja perheenyhdistämismenettelyyn liittyvät), rekisteri ajantasaiseksi, tukijärjestelmä
- Tiedottaminen edustajan asemasta sidosryhmille (mm. poliisi, vastaanottoyksiköt)

Lasten huolenpito ja koulutus

- 17 vuotta täyttäneiden lasten opetuksen tilanteen selvittäminen, koska eivät ole enää oppivelvollisia - ottaen samalla huomioon että myös nuorempien osalta vakavia puutteita
- Ihmiskaupan seurantajärjestelmien kehittäminen turvapaikanhakijalapsen huomioonottavaksi
- Sijaishuollon kehittäminen perhehoitona yksin tulleille pakolaislapsille

Lastensuojelulain soveltaminen:

- Lastensuojelulain suhde alaikäisiin turvapaikanhakijoihin tulee selventää ja ohjeistaa
- 18 vuotta täyttäneet alaikäisinä tulleet turvapaikanhakijat lastensuojelulain jälkihuollon piiriin
- YK:n lapsen oikeuksien sopimus velvoittaa turvaamaan lapsen edun. Koska Lapsen edun käsitettä ei ole määritelty ulkomaalaislaissa, tulisi lapsen etu turvapaikanhakija- ja pakolaislapsen kohdalla määritellä lastensuojelulain (417/2007) artiklan 4 edellyttämällä tavalla

➔ Ministeriöiden johdon löydettävä ratkaisuja perheenyhdistämistilanteeseen tai viime kädessä asia käsiteltävä hallitustasolla, koska tilanne on jo kriisiytynyt➔ Ulkomaalaislakia muutettava perheenyhdistämismenettelyn joustavuuden lisäämiseksi➔ Kotouttamislain kokonaisuudistuksessa otettava yksityiskohtaisemmin ja paremmin huomioon yksin tulleiden turvapaikanhakijalasten asema